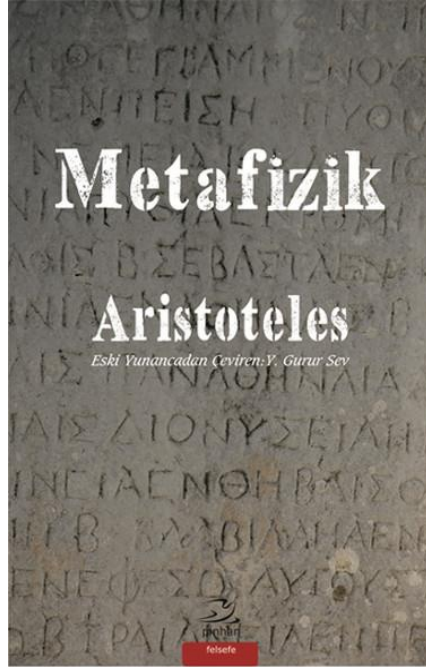

KİTABİYAT / BOOK REVIEW

Aristoteles, *Metafizik*, çev. Y. Gurur Sev, İstanbul: Pinhan Yayıncılık, 2015, 363 s.

Hazırlayan

İLYAS ALTUNER^a

Felsefe tarihinin en büyük şahsiyetlerinden biri olan Aristoteles'in başyapıtı *Metafizik*, varlık felsefesinin en temel kitaplarından biridir. Filozof, eserin adına büyük ihtimalle *Peri tes Protes Philo-sophia* yani *İlk Felsefe Üzerine* demesine rağmen, metafizik adının ilk felsefe yerine kullanılması eserin yayımcılarının tercihidir. İlk kez Şamlı Nikolas'ta rastlanılan metafizik (meta ta phsyka) terimi, eser için Andronikos tarafından kullanılmıştır. Aristoteles'in eserlerinin düzenlenmesi sırasında böyle bir adın seçilmiş olduğu düşünülmektedir. Andronikos, filozofun eserlerini bir düzenlemeye tabi tutarken, *Fizik* kitabın-

^a Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Bilimleri Bölümü
altuneril@yahoo.com

dan sonra gelmesi anlamında *Metafizik* adını kullanmıştır. Ancak filozofun şarihlerinden Aleksandros Aphrodisias ve bazı kimseler, eserin içeriğine nispeten de bu adın verilmiş olabileceğini söylemişlerdir.

Aristoteles'in eserine bu adın verilme nedenlerinden biri olarak görülen içerik tartışmasının, kitabın bahsettiği ilk felsefenin aslında fiziksel olmayanı yani fiziği aşan bir anlamda ilkelerin araştırma alanını, yani ilkeler bilimini ortaya koymaya çalıştığını görmekteyiz. Gerçekte Aristoteles bu araştırma alanına ilk felsefe dese bile, eserin bazı yerlerinde bu alanın adının ilahiyat (theologia) olarak adlandırıldığını söylememiz gerekir. Günümüz ilahiyat alanından farklı olan teoloji, din biliminden çok bir ilkeler bilimi, bir kuramsal bilimdir.

Aristoteles'in kuramsal bilimler olarak adlandırdığı fizik, matematik ve teoloji, sırasıyla içerik ve konu bakımından birbirlerinden farklılaşır ve bunlardan her biri taşıdığı amaca göre değerlendirilir. Fizik kendilerinde bir hareket bulunan varlıkları incelerken, matematik niceliklerle ilgilidir. Oysa ilk ilkelerin bilimi ne hareketi ne de niceliği konu edinen bir bilimdir. Onun konusu varlığı varlık olmak bakımından incelemektir ve bizzat bilmek için bilmeyi araştırmaktır.

Metafizik'te bilgeliğin ölçütlerine en iyi yanıt veren bilgi olarak ilk ve en evrensel nedenlerin bilgisi araştırılır. Bu bilgi en kapsayıcı, en yetkin, en zor olanın bilgisidir. Bunun nedeni ise, her şeyin ereksel nedenlerinin bilgisine ulaştırmasıdır. İlk ilkelerin biliminin diğer bilimlerin hiçbirine benzemeyen özellikte olmasının temel nedeni, varlığı genel olarak varlık olmak bakımından ele alan biricik bilim olmasıdır. Aristoteles varlık olmak bakımından varlık ifadesiyle, varlığı ilineksel değil tözsel anlamda ele almayı ve ilk ilkelerin ancak tözleri bilmek sayesinde elde edilebileceğini kastetmektedir. Bazı şeylere tözler ve bazılarına da tözün nitelikleri olmaları nedeniyle varlık denildiğini söyleyen filozof, bunlardan her birinin sonuçta birlik kavramında neticeleneceğini ve bu birliğin varlıkla aynı anlamda olmasından dolayı metafiziğin konusunu oluşturduğunu söylemektedir. Sonuçta metafiziğin konusu varlık olmak bakımından varlığa ait yüklemeleri incelemek olmaktadır.

Aristoteles, eğer maddeden bağımsız, hareketsiz ve ezeli-ebedi bir

şey varsa, bu şeyin teoretik bir bilimin konusu olacağını söylemiştir. Ancak teoretik bilimler içerisinde fizik ve matematiğin bu şekilde tanımlanmış bir şeyi ineleme konusu yapmaları mümkün değildir. O halde bu bilimin fizik ve matematikten ayrı ve de teoretik bir bilim olması gerekir ki, buna da filozof teoloji demektedir. Çünkü bu bilim hareketsiz tözleri ele alan, varlık olmak bakımından varlığın ilkelerini inceleyen biricik bilimdir.

Aristoteles, metafiziğin meselelerine değinirken iki ana mesele üzerinde yoğunlaşır. İlk mesele varlık olmak bakımından varlığı inceleyebilecek, herhangi bir gerçekliği değil de gerçek olması bakımından gerçekliği araştıran ve merkezi bir ilkeden evrenin ayrıntılı doğasını çıkarabilecek bir bilimin mümkün olup olmadığıdır. Filozof, buna *İkinci Analitikler* yardımıyla olumlu yanıt verir. Her iki eserin ortak noktası, varolması bakımından varlığa yüklenen doğanın kanıtlanabileceği ve bu kanıtlamanın da çelişmezlik ve üçüncü halin imkansızlığıyla ortaya konabileceğidir. Aslında varolan tek bir varlık vardır ve o da tözdür. Varlık için geçerli olan birlik için de geçerli olduğundan varolan her şey birdir ve bir olan her şey vardır. Çok olan şeylerin varlık olmadıkları değil, ilineksel anlamda varlık oldukları söylenir.

Filozofun değindiği ikinci mesele, duyuşal olmayan tözlerin olup olmadığıyla ilgilidir. Eğer varlık bireysel anlamda bir tözse, Platon'un formları gibi kendinde tözlerin varlığı imkansızdır. Bu yüzden Aristoteles bu konuya olumsuz yaklaşmaktadır. Çünkü tümellere tikellerin varlığından ayrı olarak varlık atfetmek, onları töz olarak kabul etmek demektir. Oysa Aristoteles'e göre tümellerin ve yine duyuşal olmayan matematiksel nesnelere töz olması söz konusu değildir. Ancak filozof, yine de ilk hareket veren olarak Tanrı, gökkürelerini hareket ettiren akıllar ve ölümden sonra bir bedenden bağımsız varolma yeteneğine sahip olan zihni kabul etmekle, duyuşal olmayan bazı tözlerin varlığını da kabul etmiş olmaktadır.

Metafizik eseri uzun zaman hem Süryani hem Yahudi hem Hıristiyan hem de İslam dünyasında kutsal bir kitap gibi görülmüş ve bu kültürlerin insanları ve bilim adamlarınca kendi kitapları bu eser gözetilerek yorumlanmıştır. Doğrusu her kültürün insanı bu eserde kendine ait bir şeyler bulmuştur. Özellikle İslam dünyasında pek çok şerhi

yapılmış ve pek çok insanı derinden etkilemiştir. Felsefeden kelâma, tefsirden hukuka ve daha birçok bilime kadar pek çok alanda yararlanan bir eser olmuştur.

Türkçeye ilk kez Ahmet Arslan tarafından Fransızcadan çevrilen Metafizik metninin bazı kısımları Yunancadan dilimize kazandırılrsa da, ilk kez bir bütün olarak Türkçeye kazandırılmıştır. Doğrudan yapılan bu çevirinin de elbette bir takım okuma güçlükleri bulunmaktadır. Bunun başında Yunancadan Türkçeye yapılan çevirilerde dildeki bazı kuralların uyumsuzluğu gelmektedir. Çevirmen, Gurur Sev, bu nedenle pek çok yerde ayrıç kullanmıştır. Orijinal dilinden yapılmış bu çeviriyi okumak da en az orijinali kadar zevkli olacaktır.